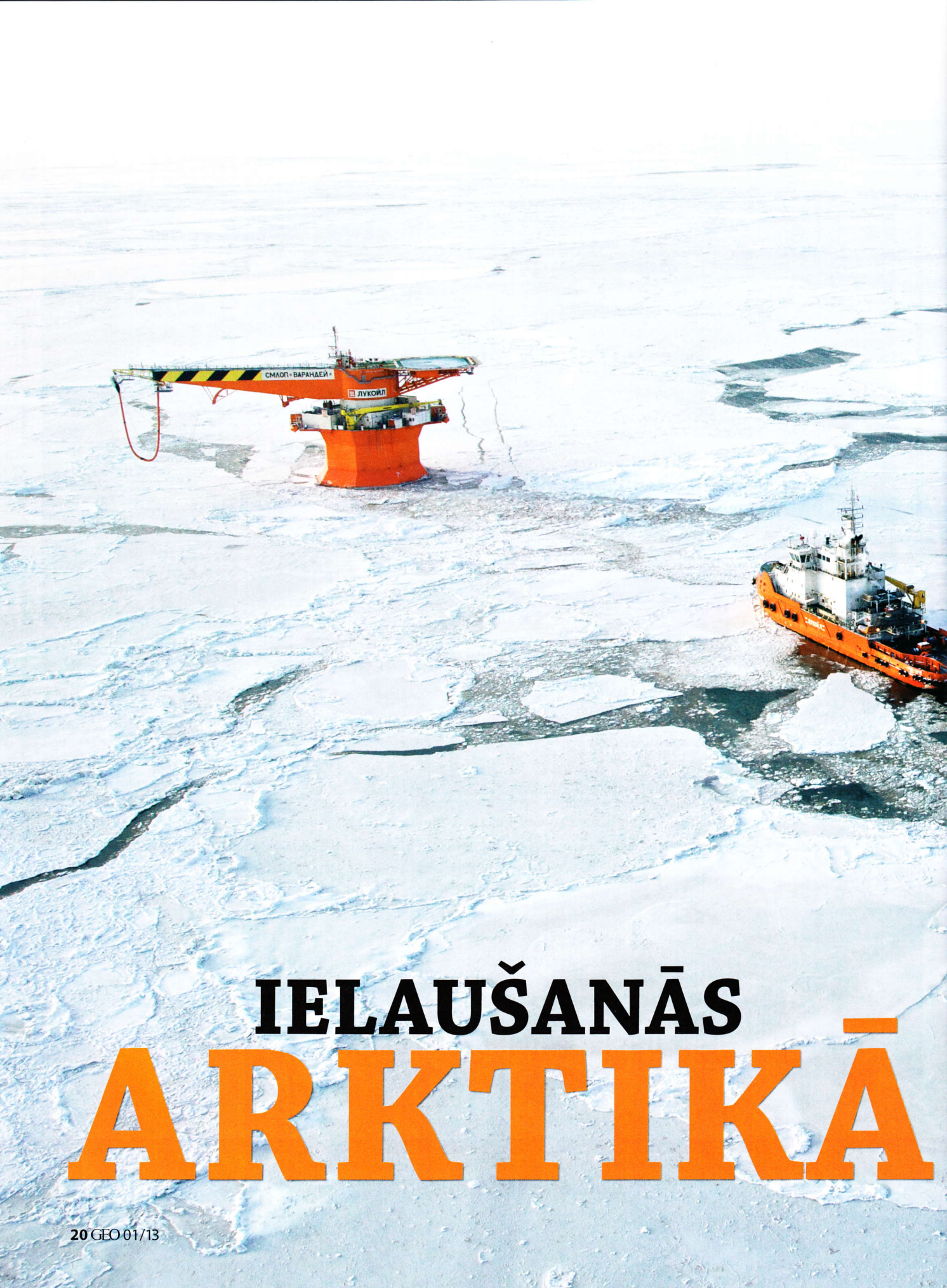

Līdz mīnus 50 grādu aukstums
un tumsa arī dienā: strādnieku
barakas izpētes reģionā Nauļskij,
1750 kilometrus uz ziemeļ-
austrumiem no Maskavas

IELAUSĀNĀS ARKTIKĀ

An aerial photograph showing a red and white icebreaker ship navigating through a vast field of sea ice. The ship is positioned in the upper left quadrant, leaving a dark, narrow channel of open water behind it. The ice consists of numerous irregular, light-colored floes of varying sizes, separated by dark water. The overall scene is a high-angle view of a polar or sub-polar maritime environment.

Ledlauzis nodrošina brīvu piekļuvi
"SMLOP Varandey": iekraušanas
termināls Pečoras jūrā atrodas
22 kilometrus no Krievijas piekrastes
un ir vistālāk uz ziemeļiem jūrā
izvietotā platforma pasaulē

**Dzenoties pēc pēdējām
degvielas rezervēm, naftas
kompānijas ielaužas polārajos
reģionos: tehniska uzdrošināšanās ar
neprognozējamu apdraudējumu dabai**

Diāna Lārca (TEKSTS) Džastins Džins (FOTO)

Daba uzveic tehniku:
apmetnes strādnieks
Komi republikā Krievijas
ziemeļrietumos remontē
plisušu ūdensvadu

Krievu ģeoloģisko pakalpojumu
uzņēmuma "Narjān-Mar
Seismorazvedka" speciālie transporta
līdzekļi "Nomad" darbojas kā naftas
mednieku pēdziņi: tie uzdev
seismiskas vibrācijas, lai atrastu zemes
garozā paslēptus derīgos izrakteņus

Ledus ceļi savieno naftas kompāniju arktiskās stacijas. Katru gadu tie tiek ierikoti no jauna, jo vasarās izkūst

Arktikas iekarošana ir negrozāms lēmums. Tas pieņemts šodien un šeit, Maskavas “Renaissance” viesnīcas banketu zālē. Tiem, kuri grib pakļaut ledus tuksnesi, kājās ir lakādas kurpes, kas nedzirdami slīd pa mīksto paklāju. Viņi iestiprinās ar kaviāra maizītēm un dzirkstošo vīnu. Viņu rokas ir mīkstas, bet balsis nepacietībā skan cieti kā tērauds: “Let’s push the boundaries!” no tribīnes sauc Dons Hils, kurš no Teksasas atsteidzies uz Maskavu, lai nepalaistu garām starta šāvienu.

Robeža, kuru Dons Hils grib pārbīdīt, iezīmē līniju, līdz kurai izejvielu konglomerāti cenšas iespiesties ziemeļu virzienā. Kādreiz Arktikas nafta un gāze šķīta neaizsniedzama. Taču tiek prognozēts, ka citās planētas vietās zemes garoza drīz būs izsūknēta tukša. Un, jo dārgāka kļūs nafta un jo vairāk kūs ledus, jo rentablāka kļūs Arktikas ekspluatācija.

Tāpēc izejvielu giganti uz Maskavu nosūtījuši savus labākos darbiniekus, lai piedalītos konferencē “Nafta un gāze Krievijas Arktikā”. Sarunas pie šampanieša glāzes noris angļiski, kaut reizēm stostoties. Uz plazmas ekrāniem ņirb “Gazprom”, “Statoil” un “Shell” logotipi. Neviena cita

valsts šobrīd neražo tik daudz naftas kā Krievija. Tāpēc ir saprotams, ka tā izmīsīgi meklē iespējas veikt jaunus urbumus. Ziemeļu ledos varētu slēpties milzīgas rezerves. Kurš vai kas gan vēl aizturēs iekārotājus? “Mēs bijām Borneo džungļos un Peru tuksnesī. Kāpēc ne Arktikā?” Iustru apmirdzēts, vaicā kāds dalībnieks, negaidot atbildi. Un kāds cits secina: “Salīdzinot ar to, ko cilvēki izcietu Ļeņingradas blokādes laikā Otrajā pasaules karā, Arktika ir bērnu spēle.”

Taču tie vīri, kuri patiešām pārbīda robežas krievu Arktikas iekarojumiem, strādā 1500 kilometrus uz ziemeļaustrumiem no Maskavas, Eiropas tālākajā nostūrī.

Viņus var sastapt uz naftas ieguves iekārtām tundrā, kur ap sūkņiem ložņā polārlapsas, un strādnieku vagoniņos, kuri sniega vētrā līdz jumtam pazūd baltās kupenās. Uz platformām Barenca jūrā, gar kurām rīvijas ledus gabali. Šķēršļi, kurus Maskavas konferenču zālē noslauka ar kodolīgām frāzēm, realitātē nav tik viegli novēršami. Un, jo tālāk uz ziemeļiem iet, jo skaidrāk tas kļūst redzams: sacensības skrēienā uz Arktiku Krievija vairāk klūp, nekā lido. Pa ceļam – pieviltas cerības, ruduši sapņi un cilvēki, kuri gaida to, kas varbūt nekad nenotiks.

ARDAĻINAS NAFTAS ATRADNE: PĒDĒJAIS PILIENS

102 KM UZ ZIEMEĻIEM
NO POLĀRĀ LOKA

Tagad svarīgs ir katrs centimetrs. Anatolijs Gļebs iekožas no netūrumiem stīvo cimdu pirkstgalos, novelk tos un izspļauj malā. Tad viņš (“Pie velna!”) jau piekto reizi satver nevaldāmo skrūvi apakšdelma resnumā. Divi vīri ar visu svaru iekārušies tērauda troses cilpā. Tur tā skrūve ir jāiečabū kaut vai kailām rokām.

Anatolijs Gļebs un pārējie vīri strādā uz puspabeigta 30 metrus augsta celtna. Griezīgi auksts vējš izaudzējis viņu bārdā lāstekas. Un Gļebs, kurš vēl tikko zābakos deļoja tvistu, lai sasildītos, un kurš savā skapītī paslēpa vēl pa daļai sasalušu šķiņķa gabalu, kuru vēlāk kopā ar kolēģiem notiesāt, tagad caur sakostiem zobiem šņāc: “Aiziet! Kusties, tu, mērgli!”

Gļebs izlaiž skrūvi no rokām, ka nošķind vien, un tik pamatīgi nošņaukājās, ka viņa seja uz mirkli pazūd dvašas mākonī. Galva ieraujas starp platajiem pleciem. Tad viņš sauc: “Aiziet, veči, mēģinām vēlreiz!” Padoties nevar. Šajā vietā viņi veiks urbumu četru kilometru dziļumā. Darba devējs “Poļarnoje Sijaņije” tajā ir investējis vairākus miljonus dolāru.

“Poļarnoje Sijaņije” ir ASV kompānijas “ConocoPhillips” kopuzņēmums ar lielāko valsts naftas ražotāju Krievi-

Daudzi strādnieki Arktikā pavada visu zimu – ekstremāli apstākļi gan ķermenim, gan garam

jā “Rosneft”. Šīs kompānijas aizsākums 1992. gadā, iespējams, bija pirmā reize, kad kāds bijušais šķiras ienaidnieks no Rietumiem uzdrošinājās spert kāju Krievijas ziemeļos. “Houston Post” toreiz ziņoja: “Conoco breaks the ice.” Divus gadus vēlāk sūkņi darbojās uz pilnu jaudu un cēla virszemē gandrīz tīru naftu.

Reģions gar Pečoras upi bija potenciāli ražīgākais naftas un gāzes iegūšanas apvidus pasaulē. Ilgu laiku bizness zēla un plauka. Rajona galvaspilsētā dzīvo ap 20 000 cilvēku, kuri bieži vien no mājas var iziet tikai kažokā un veltenos, bet izklūt no pilsētas – tikai ar lidmašīnu vai helikopteru. Gandrīz nekur citur Krievijā algas nav augstākas kā šeit. Strādnieki tundrā ierodas no Krievijas dienvidiem un Ukrainas. “Poļarnoje Sijaņije” paspārnē viņi strādā divpadsmit stundu maiņās – no sešiem līdz sešiem.

Kā Anatolijs Gļebs, kurš tagad skatās uz skrūvi, kas beidzot stingri iegūlusies cilpā. Platām kājām kā nosirmojis lācis

viņš stāv uz nepabeigtā torņa, galvā ķivere, kailās rokas apsārtušas, bet aiz viņa uz visām pusēm šķīst metināšanas dzirksteles. Viņš rūc pretī vējam, ka šis urbums vēl ilgi baros viņa sievu, bērņus un mazbērņus. Tad viņš norāpjas no torņa, apsēžas uz lodzīgas taburetes dzīvojamajā vagoniņā un ņemas žļembāt savu šķiņķa gabalu, kurā ir vairāk tauku nekā gaļas. Galva atslīgusi pret skapīša durvīm, no matiem pil izkukušais ledus un straumītēs tek pār seju.

Patiesībā tornis, kuru būvē Gļebs un pārējie vīri, ir viņu pēdējā cerība. Uzplaukums Pečoras reģionā jau sen ir beidzies. 2010. gadā, pirmo reizi daudzu gadu laikā, naftas ieguve samazinājusās gandrīz par pieciem procentiem. Vecākās atradnes ir gandrīz izsūknētas. Tas, kas tagad plūst pa Ardaļinas caurulēm, sastāv no 85 procentiem ūdens. Ar tādu izejvielu ražošana ilgi vairs nebūs rentabla.

Tāpēc ģeologi, kuru uzdevums ir atrast naftu, jau sen ir devušies vēl tālāk. Uz ziemeļiem.

NAUĻSKIJ: SEISMOĻOGI MEKLĒ

254 KM UZ ZIEMEĻIEM
NO POLĀRĀ LOKA

Durvis cieši aizbultētas. Tādā vētrā ārā nedzen pat kucīti Lisu, kura citkārt bezbailīgi lec katrā sniega kupenā, nemaz nerunājot par cilvēkiem. Tā nu viņi sēž savā būdā: seši vīri un suns 20 kvadrātmetros, gultas – rokas stiepiena attālumā cita no citas. Iekšpusē izklausās, it kā kāds pastaigātos pa jumtu, bet tas ir tikai vējš, kas grabina dēļus. Uzņēmuma “Narjan–Mar

Seismorazvedka” apmetne “Camp 2”, kuras specializācija ir ģeoloģiskie pētījumi, izskatās kā iesaldēta. Sniega vētra plosās jau vairākas dienas. Ko darīt, ja strādāt nav iespējams? Antons cep pankūkas, Andrejs jau otro reizi skatās to pašu šausmu filmu, un Aleksejs no tukšas kukurūzas kārbas meistaros paliktņi. Tikai nekādu ātru kustību, jo tad šī diena nekad nebeigsies.

Vīri no “Narjan–Mar Seismorazvedka” ir pionieri. Viņi ierodas krietni pirms brīža, kad lielās kompānijas ierīko urbumu torņus, atved sūkņus un uzstāda tualetes podus “American Standard 1.6”. Viņi

tundrā pārlaiž ziemu, pavadot tur četrus piecus mēnešus, izsmidzina ūdeni uz svaigā sniega un tā vienmērīgi baltajā klājumā rada apledojušus ceļus. Tie ir slideni kā spogulis, un to grambas vislabāk spēj izdejot padomju laiku kamazs. Kad atsakās arī tas, līdzēt var tikai tanks.

Izpētes reģions Nauļskij atrodas 200 km uz austrumiem no Pečoras deltas, dažus kilometrus aiz tā jau beidzas kontinents un sākas Ziemeļu Ledus okeāns. Viņi te strādājo Krievijas valsts nākotnei, saka Antons Bespaļko, apaļīgs 26 gadus vecs šoferis. Lai runātu tik patētiski, reizē

Polārs svaigums: strādnieks no “Narjan–Mar Seismorazvedka” atvēsinās sniegā starp divām pāršanās kārtām

atklānsoties tik patiesi, laikam jābūt reāliem balto pasaules malu un kaut nemi sastapušam ledus lāci. Bepaļko ir izmētāies ar zelta ķēdēm un zīmoggreģiem. Viņš labprāt tēlo cietu vīru. Bet aiz atkārtotiem viņa vienīgajā plauktā stāv trīs medus burciņas, kuras līdzī iedevu- si sieva Ļena. Uz etiķetes rakstīts: "Ma- nam mīļajam vīram, lai tev laba veselība." Bepaļko domīgi pilina karotīti medus uz savām pankūkām un saka: "Mēs meklē- jam naftu, un, kad būsīm to atraduši, tā pūvērtīsies zeltā." Viņa blakussēdētājam pa kreisi mugurā ir notraipīts apakškreklis un nav divu zobu, vīrs iepretī dzer tēju no krūzītes ar kailas sievietes attēlu. Trijātā viņi sarunājas par savu atbildību nākamo paaudžu priekšā.

Katrs šajā apmetnē zina, ka Krievijas labklājība ir atkarīga no izejvielām. Bez derīgajiem izrakteņiem valstij nav daudz,

ko piedāvāt pasaulei. Ap 50 procentiem valsts ieņēmumu tiešā vai netiešā veidā nāk no naftas un gāzes atradnēm. Deba- tes par budžetu ir vienkāršas: ar naftas cenu, sākot no 115 ASV dolāriem par ba- relu, pašreizējais budžets esot sabalansēts, rēķina bijušais finanšu ministrs Aleksejs Kudrins. Bet, tā kā 2012. gada jūnijā cena nokrita zemāk par 90 dolāriem, nāksoties iedzīvoties parādos.

Tāda atkarība padara viegli ievaino- jamu. Jaunas atradnes maksā daudz laika un naudas. Ir nepieciešami ģeoloģiskie pētījumi un paraugu urbumi, lai vietās, kur tiek liktas cerības uz naftu, to patiešām arī iegūtu. Krievijas uzņēmumi ilgi paļāvās uz tiem laukiem, kurus ģeologi bija atklājuši jau padomju laikos. Tas tagad atspēlējas.

Izpētes reģionā Nauļskij vētra ir ne- daudz pierimusi. Daļa no 200 apmetnes vīriem devušies sagatavošanās darbos.

Tumši, mēmi stāvi, kas kūņojas ainavā, no kuras, šķiet, pazudušas visas krāsas. Tund- ra ir līdzena un vientuļa līdz pašam hori- zontam, te nav jūtama pat mazākā smarža vai smaka.

Pukšķēdams zemē iegrimst rokas del- ma resnuma urbis. No cauruma izšļācas māls, sākumā gaiši brūns, tad arvien tum- šāks. Mašīna līdz 15 metru dziļumam urb- j tik ātri, ka nepietiek laika pat cigaretei. 50 metrus tālāk nākamais caurums, pēc tam vēl viens. Tā "Narjan-Mar Seismo- razvedka" ziemas laikā sacaurumo tundru.

Pēc pāris dienām citi vīri atverēs ie- vieto spridzekļus un pievieno kabelus ar dūres lieluma ehometriem. Sprāgstvielām eksplodējot, ehometri mēra spiediena viļ- ņus, kurus atsīt zemes iežu slāņi. Seismo- grāfiskais profils, kas ņirb apmetnes dato- ra monitoros, izskatās kā pelēku, smalkām līnijām izzīmētu eglīšu virkne – uz katru

Kad ārā ir mīnus 40 grādi pēc Celsija, vīriem regulāri jāielien sasildīties. Vētra atpūtas pauzes paildzina

Piemīņas vieta tehnikai pie Narjanmaras. Ceļi tradicionālajā izpratnē šeit nemaz neeksistē

caurumu pa eglītei. Bet, kad pār tām nokļūst speciālisti Sanktpēterburgā, viņi redz norādes, kur naftas ieguves uzņēmumiem jāveic urbumi. Ar šo pakalpojumu septiņos izpētes laukos “Narjan–Mar Seismorazvedka” gadā apgroza 36 miljonus dolāru.

Neviens īsti nezina, cik daudz resursu slēpjas ziemeļos. Ģeologi neredz naftu, viņi redz slāņus, kas izskatās tā, it kā tur varētu atrasties naftas vai gāzes iegulas. ASV Ģeoloģijas dienests (USGS) uzskata, ka uz ziemeļiem no polārā loka atrodas ap 412 miljardiem barelu iegūstamas naftas un gāzes, kas ir piektā daļa visas pasaules rezervju. Tomēr pilnīgi iespējams ir arī tas, ka Arktikā ir daudz mazāk derīgo izrakteņu, nekā tiek lēsts. Tādā gadījumā viņi visi te dzenas pakaļ spokam.

ANTONS BESPALĶO atgriežas no lauka. Pie viņa velteņiem sasalušos pikučos karājas sniegs. Bepaļko gaida vakariņas apmetnes ēdnīcā – šķīvja izmēra kotlete un kartupeļi. Uz galda stāv saldētas sinepes,

plastmasas neļķes un svaigi sīpoli klāt piekošanai. Radio atskaņo “The House of the Rising Sun”. Blondā Marina smaidot pārlej ēdienu ar brūnu mērci. Virtuves strādnieces šajā vīru valstībā ir vienīgās sievietes.

Vēlāk uz gultas Bepaļko atrod savu algas lapu. “Narjan–Mar Seismorazvedka” par sezonu, kas ilgst no oktobra līdz aprīlim, maksā apmēram 770 eiro lielu pamatalgu, bet desmitkārtšu summu izmaksā prēmijās. Bepaļko savu mobilo telefonu tur cieši klāt Kaukāza kalnu plakātam virs gultas. Tur ir viņa mājas, un, ja telefonam izdodas trāpīt uz īsto punktu, uztvērēja stabiņš ekrānā dažreiz parāda vienu svītriņu, ar kuru zvanīšanai tomēr beigās nepietiek. “Šī te jau patiesībā nav nekāda dzīve,” viņš nosaka un uz mirkli ir aizmirsis savu misiju.

Misiju, kuras vārdā tagad – vēl gabalu tālāk uz ziemeļiem – tiek iekarots arī Ziemeļu Ledus okeāns. Svarīgs mērķis tur ir Barenca jūra. Četrdesmit gadus Krievija un Norvēģija strīdējās par robežlīniju šajā Ziemeļu Ledus okeānam piederīgajā

jūrā. 2010. gadā abas valstis beidzot rada risinājumu: neviens negribēja ļaut neizmantotiem resursiem arī turpmāk gulēt zemes dziļēs.

IEKRAUŠANAS TERMINĀLIS SMLOP: IESAISTĀS POLITIKA

276 KM UZ ZIEMEĻIEM
NO POLĀRĀ LOKA

Uzmanību, prezidents skatās! Ar zīmīgu galvas mājienu komandieris Sergejs Pjankovs norāda uz fotogrāfiju pie sienas. Kad Pjankovs saka “mans prezidents” (un viņš to dara bieži), tad viņš domā šo vīru ar bargo skatienu. Ne jau Vladimīru Putinu, bet Vagitu Aļekperovu, “Lukoil” – Krievijas lielākā nevalstiskā naftas ieguves uzņēmuma – prezidentu. Aļekperova portrets karājas uz naftas iekraušanas termināļa SMLOP komandtiltiņa Pečoras jūrā, kas ir daļa Barenca jūras.

22 kilometrus no Krievijas ziemeļu piekrastes SMLOP slejas virs ūdens kā liels sarkans korķis. Pa divām caurulēm jūras dibenā iekraušanas termināli ieplūst nafta. No turienes tā tiek iesūknēta vienā no trim tankkuģiem, kas paredzēti kuģošanai aizsalušos ūdeņos un kas regulāri piestāj pie platformas. Melno kravu kuģi parasti nogādā uz Krievijas lielāko arktisko ostu Murmansku, kur tā tiek pārkrauta un transportēta tālāk.

Komandieris Pjankovs jūsmo par “krievu inženiermākslu”, kaut gan trīs tankeri ir būvēti Dienvidkorejas rūpnīcā, bet ledlaužu tehnoloģija ir noskatīta no somu kuģiem. Pjankovs pa kontroles telpas logu nolūkojas uz balto ledus ielāpu paklāju. Ledlauzis “Varandej” visu diennakti riņķo ap termināli, lai atbrīvotu ceļu tankeriem. SMLOP esot īsta skaistule, saka Pjankovs. Platforma rādīta visās televīzijās. Un Ginesa rekordu grāmatā tā esot iekļauta kā “vistālāk uz ziemeļiem esošais pastāvīgi funkcionējošais naftas terminālis pasaulē”.

Ķiveri ar uzrakstu “kapteinis” Pjankovs nenoņem pat kabīnē. Sīkas likstas

Cīņa par derīgajiem izrakteņiem

KAM PIEDER ARKTIKA? Katrai valstij tās ekonomiskajā zonā ir ekskluzīvas tiesības ekspluatēt jūru un tās dzelmē esošos derīgos izrakteņus līdz 200 jūras jūdžēm no krasta; citas prasības var tikt iestātas kontinentālajā šelfā. Konflikti veidojas tur, kur teritoriālās pretenzijas pārklājas: piemēram, Kanāda un ASV strīdas, vai jūras robežai būtu jāatbilst pagarinātai sauszemes robežai vai arī tai ir jābūt linijai, kas

ir vienādā attālumā no abu valstu krastiem. Šķēpi tiek lauzti arī par daudzu salu un zemūdens teritoriju īpašumtiesībām. 2001. gadā Krievija paziņoja par savām ambīcijām uz 1,2 miljoniem km² Arktikas, ieskaitot Ziemeļpolu, un 2007. gadā tās nodemonstrēja, novietojot jūras dibenā Krievijas karogu. Tagad arī Dānija grib pieteikt savas tiesības uz Ziemeļpolu. Bet kāpēc to drikstētu darīt tikai tās zemes, kas robežojas ar arktis-

kajiem ūdeņiem? Citas valstis argumentē, ka Arktikas centrs atrodas starptautiskā teritorijā, un tāpēc tās izmantošana būtu jāpadara pieejama visām pasaules valstīm. Šādām ANO iesniegtām pretenzijām ir saprotams iemesls: Arktikā varētu atrasties apmēram 22 procenti līdz šim neapgūto un reāli iegūstamo naftas rezervju. Jau tagad Arktikas robežvalstis aiz polārā loka apsaimnieko dučiem urbumu.

Helikoptera remonts Narjanmarā. Ziemā daudzas vietas tundrā ir sasniedzamas tikai pa gaisu

vai slikti finanšu rādītāji nerīvē kantes viņa komandiera godam. No platformas uz tankeriem gadā varētu pārkraut 12 miljonus tonnu naftas. Bet 2011. gadā to skaits nerasniedza pat 4 miljonus. Pjankovs atgādina vīru, kurš uz sliktstoša kuģa vēl liek uzņemt jaunu kursu.

Ar ko nodarbojas viņa vienpadsmit cilvēku komanda, kad neviens tankkuģis nav jāuzpilda? Proti, apmēram sešās no septiņām nedēļas dienām? Komandieris nevilcinās ne mirkli: “Tad mēs gaidām nākamo tankeru.”

TIEŠI “LUKOIL” bija pirmais krievu uzņēmums, kas riskēja ar lēcieni arktiska-

jos ūdeņos. Tas ir vērā ņemams fakts. Jo “Lukoil” gan drīkst naftu no šejienes izvest, bet sūknēt no jūras dibena tam nav atļauts. Pēc likuma Krievijai piederošajā jūras teritorijā naftu drīkst iegūt tikai tie uzņēmumi, kuri par 51 procentu pieder valstij. Tādas ir tikai divas firmas: “Gazprom” un “Rosneft”. Jūras licence “Lukoil” pagaidām nav aizsniedzama, un arī Arktikas sauszemes licences lielākoties iegūst valsts uzņēmumi. Nav nekāds brīnums, ka kapteinis Pjankovs ar savu SMLOP tik bieži paliek sausā.

Tas, kurš pēc 20. gadsimta 90. gadu haotiskās privatizācijas sagrieza kājām gaisā attiecības starp ekonomiku un po-

litiku, bija Vladimirs Putins. Prezidenta Borisa Jeļcina laikā ceļu politiķiem Kremļa gaitenēs radīja visvareni oligarhi. Putina režīmā ekonomikas kursu diktē tieši politiķi.

“Gazprom” tika izveidots 1989. gadā no Padomju Savienības Gāzes ministrijas struktūrām un darbiniekiem. Šodien uzņēmums nodrošina vairāk nekā 80 procentus Krievijas gāzes produkcijas un tam pieder eksporta monopols. Bet par spēcīgu spēlētāju naftas biznesā valdība padarīja pati sevi, “Rosneft” pievienojot lielu daļu no noziegumos apsūdzētajam oligarham Mihailam Hodorkovskim piederošā “Jukos” koncerna. Jau 1999. gadā

50 000 eiro maksā tikai dimantiem aprīkotā urbja galviņa, kuru strādnieki pieregulē "Novij Urengoļ" – zemes gāzes centrā

Vladimirs Putins paziņoja, ka nacionālie resursi ir pārāk svarīgi, lai tos atstātu tirgus spēku žēlastības ziņā. Putins uzņēmās valsts stratēģiskā vadoņa lomu. Un tagad stratēģis saka: mums jāiekaro Arktika.

Dažreiz pavasaros pie SMLOP savos klejojumos piestāj leduslāči. Mazuļi ar nagiem skrāpējas gar dzelzs platformu. Komandieris Pjankovs tad stāv uz sava tiltiņa un noraugās lāču rotaļā. Ja laiks ir labs, pie horizonta kā sīku punktiņu varot saskatīt "Prirazlomnaja" – Krievijas pirmo arktisko naftas platformu jūrā, kas ir konkurenta "Gazprom" prestiža projekts. Saskaņā ar agrākajiem plāniem "Prirazlomnaja" jau vairākus gadus vajadzētu sūknēt naftu, bet pēdējās prognozes startu sola tikai 2013. gada sākumā. Tad "Lukoil" un Sergejs Pjankovs zaudēs savu ierakstu Ginesa grāmatā.

Sacenšoties ar valsti, nākas zaudēt, jo tā realizē politiku. Arvien tālāk uz ziemeļiem.

TERIBERKA: GAIDOT PAVASARI 291 KM UZ ZIEMEĻIEM NO POLĀRĀ LOKA

Jo vairāk šnabja Aleksandrs Savkovs izdzer, jo skaistāka viņam zīmējas Teriberkas ciema nākotne. Pēc pirmajām glāzītēm tā bija tikai viena jauna skola, mazāk atkritumu un izremontētas mājas. Šobrīd runa jau ir par viesnīcu, niršanas bāzi un tūristu straumēm. Kaut ko tādu stāstot, Savkovam faktiski vajadzētu aizliegt saaviem viesiem skatīties pa dzīvojamās istabas logu. Jo tur atrodas tā pati Teriberka – betonā pārvērsta murgs. Virs ciemata, papildinot apokaliptisko noskaņu, laidelējas pat vārnu bars.

Teriberka Kolas pussalas krastā, nepilnus 100 kilometrus uz ziemeļaustrumiem no Murmanskas, pavīd "Gazprom" plānos,

kad tiek apspriesta Štokmana gāzes lauka ekspluatācija Barenca jūrā. Tas ir pasaulē ambiciozākais Arktikas projekts. Tiek uzskatīts, ka tur apakšā atrodas vairāk gāzes nekā visā Eiropas Savienībā, taču jūras virsmu sedz līdz trīs metriem biezs pakledus, stabili ieguves platformu būvi un darbību padarot tehniski sarežģītu. Daļa gāzes pa "Nord Stream" cauruļvadiem tiktu nogādāta Vācijā. Otrā daļa varētu tikt sašķidrināta rūpnīcā Teriberkā un tālāk transportēta ar tankkuģiem.

Šādi plāni gan tiek kalti jau desmit gadus. Līdz šim Teriberkas iedzīvotāji no "Gazprom" nav redzējuši daudz. Dažus balti zilus konteinerus ceļa malā. Un vēl ciema padome pārvācās, lai atbrīvotu vienīgo izremontēto māju AS "Shtokman Development" konsorcijam. Ciema politika tagad tiek lemta kādā dzīvojamā namā, kura fasādes izcaurumojušas pavasara vētras.

“Šobrīd visu diktē zelta drudža mentalitāte”

Okeanogrāfs un Arktikas eksperts Riks Šteiners ir pētījis 1989. gada naftas noplūdes sekas no tankkuģa “Exxon Valdez”. Viņš kā zinātniskais ilgtspējas padomnieks (“Oasis Earth”) strādā Ankoridžā Aļaskā |

GEO: Kāpēc Arktikā nevajadzētu veikt naftas urbumus?

Šteiners: Naftas ieguve veicina Arktikas industrializāciju, ilgtermiņā kaitējot videi. Nemaz nerunājot par katastrofām, kuras nenovēršami notiks.

Naftas kompānijas apgalvo, ka kontrolējot riskus.

To viņas saka vienmēr! Pat Amerikas prezidents Obama divas nedēļas pirms naftas katastrofas Meksikas līcī teica, ka platformas nekad neradis tādus draudus. Naftas rūpniecība allaž koncentrējas uz ieguvumiem, noklusējot riskus.

Ko šāda katastrofa nozīmētu Arktikas ekosistēmai?

Naftas bakteriālā sadalīšanās aukstā ūdenī noris daudz lēnāk. Noplūde rudenī, kad jūra aizsalst, būtu visļauņākā, jo ziemas laikā piesārņojums zem ledus izplatītos pa visu Arktikas reģionu.

Kādas sugas no tā ciestu?

Planktons un līdz ar to arī visa barības ķēde – no zivīm līdz roņiem, vaļiem un leduslāčiem. Daudzas dzīvnieku sugas jau tā cieš no klimata pārmaiņām. Tām naftas noplūde nozīmētu dilemmu – izdzīvot vai izmirt.

Jau tagad Krievijas naftas rūpniecība noplūdēs zaudē piecus miljonus tonnu jēlnaftas gadā. Vai šo kluso katastrofu nevarētu ierobežot, sadarbojoties ar Rietumu partneriem?

Jā, bet tikai tad, ja mēs uzlabotu naftas ieguves tehnisko kvalitāti. Tam mums ir nepieciešama neatkarīga institūcija, piemēram, Arktikas naftas ieguves institūts, kas noteiktu un kontrolētu drošības standartus. Tas gan notiks tikai tad, ja to prasīs arī iedzīvotāji.

Ričards Šteiners

Tātad vienīgā patiesi drošā alternatīva, jūsuprāt, būtu pilnīga atteikšanās no naftas ieguves Arktikā? Vai tas ir reāli?

Es aicinu ANO nodibināt atsevišķu Arktikas pārvaldes orgānu – sauksim to par padomi vai konferenci, kas pieņemtu Arktikas aizsardzības rezolūciju līdzīgi kā Antarktīdā. Jaunajā institūcijā būtu jābūt daudz vairāk dalībniekiem, un tai būtu jāstrādā produktīvāk nekā pašreiz pastāvošajai starptautiskajai Arktikas padomei, kuras sastāvā ir astoņas valstis. Tomēr tas viss nav tik vienkārši, šobrīd noteicošā ir zelta drudža mentalitāte, jo ledus jūrā atkāpjas un visi cenšas izvīzīt savas prasības.

2010. gadā jūs pēc 20 nostrādātiem gadiem aizgājāt no pasniedzēja darba Aļaskas universitātē. Kāpēc?

Tā kā es regulāri brīdināju par jūras naftas platformu avārijas riskiem, man tika samazināts finansējums. Aļaskas universitāte no naftas ieguves kompānijām saņem 300 miljonus dolāru gadā. Acimredzot ar to var nopirkt ievērojamu ietekmi. Tāpēc es atteicos no profesora amata.

Intervija: Valentīns Kifners / Jirgens Šēfers

Aleksandrs Savkovs, plecīgais ciema priekšsēdētāja vietnieks, kurš smēķē vienā laidā, ir norīkots uzturēt kārtību Teriberkā. Bet arī viņam neatliek nekas cits, kā vien gaidīt “Gazprom” un investorus. Gaidot Teriberka turpina iznīkt. No kādreizējiem vairāk nekā 4000 iedzīvotājiem te palicis nepilns tūkstotis. Daži vīri pelna zvejojot, pārējiem kaut kā jāsit. Aleksandrs Savkovs ieļēj atkal. Un piepeši viņam iesaujas prātā tituls, kādā viņu vajadzētu dēvēt: “city manager”.

Vai kādreiz no Štokmana lauka patiešām tiks iegūta gāze – ir atkarīgs no “Gazprom” starptautiskajiem partneriem. Attīstības sabiedrībā ir iesaistīta franču kompānija “Total” ar 25 procentiem akciju, vēl 24 procenti piederēja norvēģu “Statoil”, bet tas 2012. gada vasarā no konsorcijs izstājās. 2012. gada augustā arī galvenais akcionārs “Gazprom” paziņoja, ka pašreizējais apstākļos projekts izmaksātu pārāk dārgi. Pirms tam Rietumeiropas partneri veltī gaidīja no Krievijas nodokļu atvieglojumus.

Dažam valdības pārstāvim jau tas vien ir milzu piekāpšanās, ka ārvalstu uzņēmumi vispār tiek laisti tuvumā Krievijas Arktikai. Politika jau gadiem svārstās starp vēlmi ekskluzīvi izmantot ziemeļu dārgumus un apziņu, ka tam nepietiek ne naudas, ne tehnikas. Jau 2007. gadā Rūpniecības ministrija aprēķināja – lai tiktu klāt resursiem zem Ziemeļu Ledus okeāna, būtu nepieciešamas 55 platformas un vairāk nekā 240 kuģi. To, cik tas būs sarežģīti, apliecina jau desmit gadus ilgusi platformas “Prirazlomnaja” celtniecība.

Par spīti tam, Teriberkas ļaudis ir gatavi ticēt nākotnei, kas tos padarīs ja ne gluži bagātus, tad vismaz mazāk nabagus. Viņi cer, ka kādreiz pēc katra stiprāka vēja pūtiena uz vairākām stundām nepazudīs elektrība. Vai arī vienkārši ilgojas atkal padējot sava kultūras nama zālē, kas sagrūšanas riska dēļ ir aizbarikādēta un saskaņā ar būvplānu tiks savesta kārtībā tikai 2030. gadā. Pastaigājoties pa grambaino ciema ielu, viņi cits citam stāsta par pilsētu Hammerfestu netālu no norvēģu Arktikas

■ vismazākā ledus izplatība jūrā (2012. gada 16. septembrī)
 ■ vidēja ledus izplatība jūrā 1979.-2000.
 ▨ narvaļu izplatības reģions
 🐻 vietas, kur visbiežāk sastopami ledusslāči
 - - - - - potenciālie kuģu ceļi
 Avoti: National Snow and Ice Data Center (NSIDC);
 K. Steinecke, Uni Bremen; Global Register Of Migratory Species (GROMS)

Ledus kušanas sekas

VISMĀZ 1500 GADUS Ziemeļu Ledus okeāna ledus sega nav bijusi mazāka kā 2012. gada vasarā. Septembrī tā kļuva vairs tikai trīs miljonus kvadrātkilometru, kas ir ievērojami mazāk nekā līdzšinējais rekords – 4,3 miljoni km² 2007. gadā. Tendencei turpinoties, zinātnieki prognozē dramatiskas sekas visai planētai, kā arī reģionālus efektus. Lūk, trīs piemēri: **Narvaļi:** jūras zīdītāji ar tiem raksturīgo „ragu” jeb ilkni dzīvo tikai Arktikā, aukstos mēnešus pavada zem pakledus malām, meklējot patvērumu no zobenva-

jiem. Te tie barojas ar vēžveidīgajiem, kalmāriem un zivīm, kam savukārt zem ledus ir savi barības avoti. Ja bezledus sezona paildzinās vai ja ledus kļūst plānāks, pasliktinās jūras zīdītāju dzīves apstākļi. **Ledusslāči:** tie lielākoties pārtiek no roņiem un medī uz ledus. Tikai tur tie atrod pietiekami daudz dzīvnieku, lai uzņemtu savu dienas normu – 8 kg gaļas. Jo ilgāk turpinās bezledus periodi, jo īsāka ir medību sezona. Hadsonbejā tie jau pastiprināti medī uz sauszemes mītošos dzīvniekus, kas attiecīgi paaugstina konfron-

tācijas risku ar cilvēkiem. **Kuģniecība:** polārā ledus atkāpšanās paver jaunus jūras tirdzniecības ceļus. Ziemeļrietumu pāreja savieno Atlantijas okeānu ar Kluso okeānu un ļaus nokļūt no Austrumāzijas uz Eiropu par apmēram 5000 km īsāku ceļu nekā līdzšinējais maršruts pa Suecas kanālu. Vēl īsāka ir Ziemeļaustrumu pāreja. 2011. gada vasarā vairāk nekā 30 tirdzniecības kuģi pirmo reizi izmantoja šo ceļu gar atkusušajām Eiropas un Āzijas piekrastēm, bet 2013. gadā jau tiek gaidīti vairāk nekā 100 šādi ceļojumi.

Teriberkā dzīvo vairs tikai nedaudzi, kuri vēl cer, ka gāzes industrija atnesīs noplukušajam ciematam ziedu laikus

paraugprojekta ar poētisko nosaukumu “Snøhvit” – “Sniegbaltīte”. Tur apsildīti tiek pat trotuāri.

Šie cilvēki nezina, kas ir noticis ar Melkējas salu, uz kuras tiek sašķīdrināta “Snøhvit” gāze. Būvniecības darbu laikā neskarts nepalika ne putekļa graudiņš, patiesībā Melkēja tagad ir ne vairs sala, bet gan jūras apskalota rūpnīca. Štokmans ir apmēram 18 reizes lielāks nekā “Snøhvit”. Jau tagad birojos Teriberka tiek uzskatīta ne vairs par apdzīvotu, bet gan par rūpniecisku rajonu.

Savkovs no kabatas izvelk “Gazprom” apbūves projektu. Blakus lielajiem raibajiem četrstūriem ar melnu iezīmētās Teri-

berkas mājas izskatās kā traipi. Paša vidū – vecā ciema kapsēta. Labāk, lai iedzīvotāji pēc iespējas ātrāk pārvācas otrpus līcim, saka Savkovs. “Te būs diezgan liels troksnis un neīrība.” Tāpēc viesnīca un niršanas centrs, protams, tiks būvēti tajā pusē.

Taču “Gazprom” nu visu atlicis uz noteiktu laiku. Globālais izejvielu tirgus ir pārāk nestabils. Jo būvēšanās Arktikā atmaksājas tikai tad, ja naftas cena ir virs 100 ASV dolāriem par barelu. Šobrīd situācija vēl ir salīdzinoši labvēlīga. Toties kopš ASV sākusi masveidā iegūt tā saukto slānekļa gāzi, gāzes cena kritas. Arī eiropeieši krīzes laikā samazina patēriņu. Ķīnieši gribētu vairāk, bet nav gatavi maksāt

Eiropas cenas. Saūda Arābija un Kuveita ar saviem milzīgajiem gāzes laukiem izrīkojas, kā tik. Lai šajā brīdī sāktu konkurēt, Krievijas valsts uzņēmumiem būtu jārealizē projekti, kas tehniskās sarežģītības ziņā nav tālu no izkāpšanas uz Mēness. Tāpēc tie vilcinās.

2012. gada februāra beigās Teriberkas sievietes nosūtīja atklātu vēstuli Krievijas prezidentam. Vietējais laikraksts to nopublicēja ar piebildi, ka šo nabaga ļaužu lūgumu nedrīkstot noraidīt. “Augsti godātais Vladimirs Vladimirovičs,” rakstīts vēstulē. “Mūsu ciema liktenis ir ārkārtīgi bēdīgs. Lūdzu, palīdziet mums!”

Murmanska, kas reiz bija militārs centrs, šodien ir bāzes punkts polārā reģiona iekarotājiem

Arktikas konferencē Maskavas “Renesanses” viesnīcas banketu zālē jaušama zelta drudža dvesma. Divos ekrānos redzamas platformas dziļi jūrā. No tām kā taustekļi tūkstošiem metru zem ūdens stiepjas caurules, kas piesūkušās pie okeāna dibena un ieurbušās tik dziļi kā nekad agrāk. Tuvojoties aisbergam, savienojumi tiek automātiski nobloķēti. Pa jūras dibenu staigā roboti, kas uzošņā resursus un pēc komandas atgriežas uz vadības kuģa. Parādās uzraksts: “Mums ir risinājums visām problēmām.” Skaista datoranimācija.

Šis ir motivācijas seminārs, kaut gan nav īsti skaidrs, kurš vēl būtu jāmotivē. Jo visi jau ir pārliecināti. Runas tiek teiktas kā no kanceles: “Mēs to darīsim!” “Mēs to paveiksim!” “Esiet bez bažām!” “Tikai uz

priekšu!” Auditorijā sēž tipi ar uzņēmumu logotipiem pie žaketes atloka, kuri vienā ritmā operē ar saviem planšetdatoriem. No šejienes – tālās respektablās viesnīcas zāles – raugoties, Arktikas iekarošana šķiet tikpat pašsaprotama kā nākamais gājieni līdz uz kodu galdam.

Tikmēr Anatolijs Gļebs Ardaļinas naftas laukā pie Pečoras upes cer, ka jaunais urbums aplaimos viņu ar vēl dažiem labiem gadiem. Antons Bespaļko spītē sniega vētrai ar medu no dzimtenes. Kapteinis Sergejs Pjankovs uz SMLOP platformas gaida kuģus, kuri pietauvojas arvien retāk. Un pa ceļu no Murmanskas uz Teriberku brauc kravas auto ar gāzes baloniem. Cilvēki ciematā jau gaida. Bez papildinājuma viņi nevar pagatavot ēst. Teriberka nav pieslēgta Krievijas gāzes vadam. Tam kaut kā vienmēr pietrūcis naudas.

■ ■ ■ Arktikas sals fotogrāfam DŽASTINAM DŽINAM (l.) nebija lielākā problēma. Daudz vairāk nervu prasīja Krievijas naftas kompāniju birokrātija. DIĀNA LĀRCA nesen rakstīja GEO par Sibīrijas jaunajām fotomodelēm